

Становище по дисертационен труд на тема
Стимулиране на гражданското самосъзнание на учениците чрез приложение на синергетическия подход в обучението по философски дисциплини
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по /Методика на обучението по философски дисциплини/

Автор: Перуника Косева Кършакова, докторант задочна форма на обучение, СУ „Св. Климент Охридски“, ФП, катедра Дидактика

Автор на становището: проф. дпн Яна Рашева-Мерджанова, СУ „Св. Климент Охридски“, ФП, Катедра Дидактика

Представяне на кандидата и значимост на изследването: Перуника Косева Кършакова е учител по английски език в Техническият колеж към ТУ гр. София. Интересите ѝ към личностното и гражданско развитие и поведение на младите хора са ценностно мотивирани, с дългогодишна давност и перспективно ориентирани към обогатяване и методическо обезпечаване на обучението по философския цикъл дисциплини на гимназиално равнище. Квалификацията на докторанта като учител по английски език; дългогодишният ѝ опит като преподавател в едно от най-престижните училища в столицата и работата ѝ с родители, учители и ученици в периода на тяхното образователно и професионално самоопределение; поддържаният ѝ интерес към проблематиката на гражданската култура и самосъзнание, ѝ позволиха да се заяви и работи интензивно като **един от първите докторанти по професионално направление 1.3. Методика на обучението по философски дисциплини и фактически да бъде и първият докторант**, защитаващ образователна и научна степен „доктор“ в направлението. **Вероятно е емблематично, а същевременно и логично, че кандидатът е действащ учител**, че заявката и потребността се раждат от действителните проблеми на съвременното образование и съвременните обществени условия за реализация на младите хора. Тези обстоятелства оформят представеното изследване като родено и предназначено за нуждите на практиката на съвременното обучение по философия в училище, но същевременно го реализират чрез теоретическото осмисляне, систематизиране, концептуализиране и провиждане на едно научно академично равнище. Смятам, че значимостта на проблематиката тъкмо за самосъзнанието в граждански аспект, съчетаването на двуезичието в подготовения инструментариум, използването на синергетическия подход, който е работещ в условия на глобализация на всички равнища, са съответни на приоритетите в днешното, а и утрешно българско училище; вписват се в международните социални, културни и образователни приоритети; са идейни находки за дисертационно изследване, ще имат реален принос в развитието на методиката на обучението по философия.

Досието на кандидата като докторант към ФП и документацията по процедурата отговарят на законовите изисквания.

Обща характеристика и съдържателна оценка на труда: дисертацията обхваща 168 страници, вкл. увод, две глави, заключение, 5 приложения, библиография от 78 значими и изключително квалифицирано и тематично подбрани и реално пълноценно използвани източника на кирилица и латиница, от които 60 са книги, а останалите интернетресурси. Трудът разполага със списък на съкращенията и на таблиците и фигурите в текста. Преценявам логиката на труда за издържана, следвана от началото до края, подкрепена с необходимите

теоретически и емпирични свидетелства и доказателства. **В първа глава** на три равнища е направен ценен теоретически анализ и систематизиране на водещи научни тези за гражданската компетентности и култура и в частност на гражданското самосъзнание; на възможностите на обучението по философия в българското училище в исторически и съвременен план. Демонстрирано е познаване на новите документи и стандарти за обучението по философия и гражданско образование и това не е самоцелно, а с оглед на извличане на задачите и намеренията на изследването като полезно и обогатяващо тъкмо тази образователна рамка. Представен е синергетическият подход с неговите основни понятия и концепти, както и с двата плана, чрез които ще бъде използван в авторската концепция – съдържателно-методически за миниенциклопедия по гражданско образование и дейностен като проект за дискуссионен клуб в училище „Млад философ“. **Втора глава на труда** последователно представя авторската концепция, дизайна и програмата на емпиричното изследване, инструментариума, който е авторски, както и резултатите от анкетното проучване и експертното такова. Извадката е обоснована и териториално, и като начин на събиране на данни – обхванати са 429 ученици от различни селища в страната тип столица, голямо, средно и малко селище – София, Монтана, Свиленград, Враца, Радомир, Гълъбово. Експертите са учители и директори от български училища и реално и конструктивно оценяват идеите на авторката. Перуника Кършакова се заявява като **пълноценен изследовател-реалист**, автентично отдаден на проблематиката и търсещ действителните проекции на своите идеи. **Обработката и анализът на данните убедително коментира авторските тези, хипотези, обсъжда постигнатите цели и провижда бъдещи траектории на научни изследвания и на реални усилия на най-близките заинтересовани и отговорни за развитието и гражданското култивиране на младите хора – родители, учители и самите млади хора. За мен е забележителна находката на докторантката да потърси, да попадне и да устои на разработването тъкмо на проблема за „самосъзнанието“, доверявайки се и ползвайки тезите на изтъкнати учени изследователи психолози, педагози, философи. Това позволява да се търси корена на устойчивото перспективно еволюиращо гражданско поведение и идентичност на човека, позволява и на самия автор да израсне като мисъл, като изследовател и да предизвиква доверие към своята работа.**

Стилът и езикът на Перуника Кършакова са „претеглени“, обмислени, синтезирани и концентрирани, щадящи обема за сметка на виока информативност и много целенасочено използване на теорията за целите на изследването.

Автореферат и научни публикации: авторефератът аналитично и творчески представя дисертационния труд, четирите научни публикации на авторката са и в научна периодика, и в рецензирани и редакирани сборници от научни форуми. Те свидетелстват за *едно авторско оригинално по замисъл и реализация изследване.*

Научни приноси на изследването: приемам посочените приноси на кандидата.

1. В теоретичен план изследването води до систематизиране на водещи научни тези и до работно дефиниране на понятия в контекста на съвременното обучение по философия - познание, самопознание, самосъзнание, метасъзнание, субект, рефлексия, саморефлексия, гражданско общество, училищна общност, масови спонтанни формирования и др., които се превръщат в база за по-нататъшното реализиране на инструментариума. Представени са базови граждански компетентности и се определя тяхната значимост в съвременен образователен контекст.
2. Изследването съдържа принос и в историко-методически и сравнително-образователен аспект в представянето на развитието на гражданското образование и на състоянието му във водещи съвременни образователни практики.

3. Обосновани са концептуално и са разработени два синергетически образователни модела (Двуетична миниенциклопедия по гражданско образование и философия и Дискусионен клуб „Млад философ“), стимулиращи гражданското самосъзнание на младите хора.

4. В приложен методически план гражданските компетентности се усвояват и доразвиват чрез разработването на **миниенциклопедия по гражданско образование и Дискусионен клуб** като съдържателни и дейностни механизми: **първо, за тяхното изграждане и второ, за осигуряване на субектната синергия между директори, ученици, учители, родители**. Именно поради това то има **иновационна и приложна стойност**.

5. Авторката е провела **стойностно емпирично изследване**, което показва възможността да се стимулира гражданското самосъзнание на учениците чрез въвеждането на двата синергични образователни модела. Резултатите от изследването могат да се използват като база за разширяващи се следващи изследвания.

Отново искам да подчертая специално продуктовия характер на осъщественото изследване чрез разработването на двуетичната миниенциклопедия по гражданско образование с положителна акспертиза от специалисти в практиката на българското училище.

Бележки и препоръки:

1. Перуника Кършакова да подготви монография по темата или най-малкото да издаде с концепцията, като обучителен ресурс за учители по философия, Двуетичната енциклопедия по гражданско образование и Модела на дискуссионния клуб „Млад философ“. Да потърси издателство „Екстрем“.
2. В подготовката на монографичен труд и следващи научни публикации колегата *да обогати литературните си извори*.
3. Макар и много наситени информативно и аналитично, някои моменти и параграфи от труда са все още телеграфни. Могат да получат по-разгърнато представяне.

Заключение: С убеденост предлагам на членовете на научното жури да присъдят на докт. Перуника Кършакова образователната и научна степен „доктор“ за научен труд, който с **достойнство бележи началото на пълноценното реализиране на това така сърцевинно, свързващо теорията и практиката на образованието академично равнище – докторантското**, за развитието на научното познание в областта на професионално направление 1. 3 Педагогика на обучението по /Методика на обучението по философски дисциплини/.

8 май 2019 г.
София

Автор на становището:
проф. дпн Яна Рашева-Мерджанова